

Verantwoordingsdocument bij syllabus en voorbeeldexamen van het centraal ontwikkeld examen mbo Nederlandse taal Referentieniveau 2F

Versie 1, december 2011

Inleiding

In dit verantwoordingsdocument onderbouwt de syllabuscommissie Nederlandse taal referentieniveau 2F mbo de keuzes die gemaakt zijn tijdens de totstandkoming van de conceptsyllabus en geeft ze op een aantal aspecten een nadere toelichting. Het betreft hier de conceptsyllabus die beschrijft hoe de toetsing in het Centraal Ontwikkeld Examen (hierna aan te duiden als COE) Nederlandse taal referentieniveau 2F eruit gaat zien voor het pilotjaar 2012 - 2013.

Samenstelling van de syllabuscommissie

De commissie bestaat uit twee soorten leden: leden met stemrecht en leden zonder stemrecht. De leden met stemrecht zijn de voorzitter en drie leden die op voordracht van de MBO Raad benoemd werden. Uitgangspunt was behalve hun expertise op het gebied van taal in mbo-opleidingen ook dat de continuïteit ten opzichte van de Ontwikkelcommissie die in het proces dat hieraan voorafging een prototype ontwikkeld heeft, gewaarborgd was. De voorzitter en leden in deze commissie werden benoemd door het College voor Examens (CvE). Geen van de voornoemde personen mag betrokken zijn bij de redactie van (commerciële) leermiddelen.

De leden zonder stemrecht zijn: de secretaris die door het CvE geworven werd bij expertisecentra op het terrein van examinering van taal in het mbo en twee toetsdeskundigen (vanuit Cito) die toegevoegd werden aan de commissie en die zorgen voor de communicatie en afstemming tussen de commissie en de constructiegroep van Cito.

Leden van de syllabuscommissie voor het Centraal Ontwikkeld Examen mbo Nederlandse taal Referentieniveau 2F zijn:

- M. Huigen (MBO raad, voorzitter, † 13 mei 2011)
- F. Schoenmakers (voorzitter a.i.)
- M. van Knippenberg (ROC Mondriaan, lid)
- W. Stockmann (ROC Tilburg, lid)
- J. van Vliet (ROC van Amsterdam, lid)
- L. Bekkers (Cito, toetsdeskundige)
- T. Heuves (Cito, toetsdeskundige)
- J.J. de Maa (ITTA, secretaris)
- E. Leenders (SLO, waarnemer vanuit syllabuscommissie Nederlandse taal vo)

Projectleider is de heer J. P. de Vries, College voor Examens.

De opdracht

De commissie stelde op basis van het referentieniveau 2F een syllabus samen die beschrijft hoe de toetsing in een centraal ontwikkeld examen (COE) Nederlandse taal 2F vorm krijgt in 2012 - 2013 (1^e jaar pilotexamens). Daarbij gelden de volgende specificaties:

- Het betreft de domeinen lezen van zakelijke teksten en luisteren;
- Het betreft een toets die beide vaardigheden in een mix (50% - 50%) bevraagt;
- Voor de score op deze mix van opgaven wordt een totaalbeoordeling gegeven (zonder te differentiëren naar de afzonderlijke vaardigheden);
- Het COE bevat uitsluitend computerscoorbare vragen (volgens de huidige versie van de gebruikte examensoftware, ExamenTester);

- Er komt één versie met contexten die voor alle deelnemers identiek zijn; deze contexten zijn algemeen beroepsgericht en/of komen voort uit situaties van burgerschap in de brondocumenten Burgerschap, leren en loopbaan in het MBO (versie 2009);
- De lengte van het COE bedraagt maximaal 90 minuten.
De doelgroep van deze COE's wordt gevormd door deelnemers die gevorderd zijn met een mbo-opleiding op niveau 2 of 3. Met 'gevorderd' wordt hier bedoeld dat zij zijn aanbeland in een fase, waarin de deelnemer vanaf het schooljaar 2014-2015 het COE kan afleggen. Uitgangspunt 1 is afstemming tussen Nederlandse taal 3F en Nederlandse taal 2F voor het mbo. Richtinggevend voor de syllabus 2F is daarom de conceptsyllabus voor Nederlandse taal 3F voor mbo zoals gepubliceerd op www.steunpunttaalenrekenenmbo.nl.
Uitgangspunt 2 is dat er equivalentie moet bestaan tussen de wijze waarop niveau 2F getoetst wordt in vo en in mbo.

Gelijktijdig met het proces van de redactie van de syllabus stuurde de commissie de ontwikkeling van een concept-voorbeeldexamen aan. Dat voorbeeldexamen is conform de syllabus geconstrueerd door Cito (constructiegroep) op basis van de aanwijzingen die daarvoor geformuleerd werden in de syllabuscommissie voor het centraal ontwikkeld examen mbo Nederlandse taal referentieniveau 2F.

Daarna redigeerde de commissie dit verantwoordingsdocument waarin zij uitleg geeft over de stappen die zij gezet heeft om te komen tot een syllabus en een legitimering geeft van de keuzes die daarin gemaakt zijn.

Samengevat:

De syllabuscommissie levert in december 2011 drie eindproducten op voor het centraal ontwikkeld examen mbo Nederlandse taal Referentieniveau 2F:

- een syllabus;
- een verantwoordingsdocument (betreffende de syllabus);
- een (concept-)voorbeeldexamen (vast te stellen door een vaststellingscommissie Nederlandse taal 2F).

Doelen van de syllabus en het voorbeeldexamen voor het centraal ontwikkeld examen mbo Nederlandse taal Referentieniveau 2F.

Doel syllabus:

Schakel tussen het Referentiekader 2F en de pilotexamens voor het veld: docenten en andere onderwijskundige medewerkers.

Doel voorbeeldexamen:

- een gecontroleerde afname op een beperkt aantal instellingen voor gegevens over het niveau en voor de ict-infrastructuur, in de pre-pilot die start in februari 2012;
- het voorbeeldexamen wordt na de afname in de pre-pilot vrijgegeven aan het veld om te oefenen met deelnemers (t.a.v. inhoud en vorm).

Werkwijze en procedure

Vanuit de opdracht maakte de commissie een planning van haar activiteiten. Belangrijk aandachtspunt was hierbij dat de activiteiten van de syllabuscommissie qua planning afgestemd moesten zijn op de activiteiten van de constructiegroep. Mijlpalen daarin vormden de raadpleging van de resonansgroep in juni 2011 en de veldraadpleging in september 2011. Voor deze momenten maakte de commissie tussenproducten klaar in de vorm van een eerste versie van bovenstaande resultaten voor de resonansgroep, een bijgestelde tweede versie van de syllabus en het verantwoordingsdocument voor de veldraadpleging.

Vervolgens verschijnen drie eindproducten in december 2011.

Een samenvatting van de verslagen van de bijeenkomsten die de voortgang in de redactie van de syllabus betreffen, wordt na goedkeuring door de commissie gepubliceerd op de voor iedereen toegankelijke website van het Steunpunt Taal en Rekenen mbo (www.Steunpunttaalenrekenenmbo.nl). Voor alle deelnemers geldt dat de commissieleden niet tussentijds in overleg met externe betrokkenen uit het veld treden. Dat gebeurt wel op de geplande momenten tijdens de resonansbijeenkomst en de veldraadpleging. De projectleider vanuit het College voor Examens organiseert deze beide raadplegingen en is verantwoordelijk voor het verzamelen van de gevraagde gegevens.

Afstemming

Syllabus 3F

De conceptsyllabus voor Nederlandse taal 3F was al gereed voordat de syllabuscommissie Nederlandse taal 2F met haar werk begon. Bij de syllabus Nederlandse taal 2F is in de opzet en uitwerking aangesloten bij de syllabus 3F. Een belangrijk verschil is uiteraard de beschrijving van het taalniveau 2F.

Syllabus voortgezet onderwijs

Parallel aan de ontwikkeling van de syllabus Nederlandse taal, zijn er syllabi ontwikkeld voor het voortgezet onderwijs. Voor het vmbo richt de syllabus zich op niveau 2F, voor de havo op niveau 3F en voor het vwo op niveau 4F. Om de afstemming tussen het vo en het mbo te waarborgen hebben over en weer waarnemers deelgenomen aan deze syllabuscommissies. Voor niveau 2F betekent dit dat de secretaris van de syllabuscommissie vo als waarnemer aan de syllabuscommissie Nederlandse taal 2F mbo was toegevoegd en dat omgekeerd de secretaris van de syllabuscommissie Nederlandse taal 2F mbo als waarnemer deel uitmaakte van de syllabuscommissie vo.

MBO-scholen en andere deskundigen

De afstemming met het mbo-veld heeft plaatsgevonden door middel van een resonansbijeenkomst op 28 juni 2011 en een veldraadpleging in september 2011.

Welke overwegingen lagen ten grondslag aan de ontwikkeling van de syllabus en het voorbeeldexamen voor het centraal ontwikkeld examen mbo Nederlandse taal referentieniveau 2F?

Welke keuzes heeft de syllabuscommissie gemaakt?

Inhoud

Uitgangspunten

De syllabuscommissie volgde het kader dat bij het verstrekken van de opdracht is meegegeven en dat aansluit op de adviezen van de ontwikkelcommissie t.a.v. het centraal ontwikkeld examen mbo Nederlandse taal Referentieniveau 2F:

- de syllabus beschrijft het centraal ontwikkeld examen mbo Nederlandse taal referentieniveau 2F;
- in het centraal ontwikkeld examen worden de onderdelen lezen en luisteren geëxamineerd;
- voor lezen betreft het alleen het lezen van zakelijke teksten;
- de onderdelen spreken, gesprekken voeren en schrijven maken deel uit van het instellingsexamen van de school.

Referentiekader taal en rekenen

De beschrijving van de vaardigheden lezen van zakelijke teksten en luisteren van het referentieniveau 2F taal in het *Referentiekader taal* (Besluit referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen) is het vertrekpunt voor het examen. De syllabuscommissie koos om redenen van volledigheid zoveel mogelijk van wat er in het *Referentiekader taal en rekenen* voor de vaardigheden lezen en luisteren is omschreven, op te nemen in de syllabus. Slechts datgene wat technisch niet of moeilijk vorm te geven is, wordt uitgesloten. Immers, een syllabus voor een

examen dient een duurzaam karakter te hebben: meerdere examens kunnen - indien gewenst - gemaakt worden bij de syllabus van dat examen.

Tekstsoorten en contexten

Er is voor een variatie in soorten teksten en vraagvormen gekozen. Om te zorgen dat de contexten voor alle mbo-deelnemers zoveel mogelijk herkenbaar zijn, is gekozen om de tekstsoorten voor zakelijke teksten lezen/luisteren thematisch te operationaliseren binnen de dimensies voor loopbaan en burgerschap.

In het *Referentiekader taal en rekenen* wordt onderscheid gemaakt tussen het lezen van zakelijke teksten en het lezen van fictionele, narratieve en literaire teksten. Slechts het lezen van zakelijke teksten is van toepassing op dit examen voor mbo-deelnemers. Natuurlijk kunnen in zakelijke teksten verhalende elementen voorkomen, bijvoorbeeld in voorlichtende of betogende zakelijke teksten. De syllabuscommissie heeft er daarom voor gekozen dat deze teksten inclusief het verhalende deel, kunnen worden opgenomen in het examen. Authenticiteit van de tekst wordt hiermee gewaarborgd.

Keuze van de onderwerpen

In het *Referentiekader taal en rekenen* staat in de algemene omschrijving zowel bij lezen als bij luisteren aangegeven, dat de onderwerpen "aansluiten bij de leefwereld van de leerlingen of er verder van afstaan". In de nadere uitwerking komt de toevoeging "verder van de leerling af" niet meer terug. De syllabuscommissie heeft de algemene omschrijving als leidend genomen in de onderwerpkeuze en bij de teksten gekozen voor onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld of er verder vanaf staan. De keuze om voor de teksten onderwerpen te kiezen uit loopbaan en burgerschap sluit hierbij aan.

De lengte van luisterteksten

Het *Referentiekader taal en rekenen* geeft voor luisteren aan dat een tekstlengte van maximaal ongeveer 20 minuten kan voorkomen. Gezien de gewenste toetsduur en de benodigde variatie in tekstsoorten, heeft de syllabuscommissie gekozen om hiervan af te wijken en kortere luisterteksten op te nemen. De lengte van de luisterteksten liggen doorgaans tussen de vijf en de tien minuten, een luistertekst kan vervolgens weer worden opgeknipt in kortere fragmenten bij elke vraag.

Lengte van de leesteksten

De lengte van de leesteksten is niet gedetailleerd beschreven in het *Referentiekader taal en rekenen*. De syllabuscommissie heeft ernaar gestreefd om teksten op te nemen van maximaal één A4.

Vragen

De vragen bij de teksten sluiten zoveel mogelijk aan bij de verschillende kenmerken van de taakuitvoering die in het *Referentiekader taal* zijn omschreven. Hierbij is steeds het handelingsterrein van de mbo-kandidaat voor ogen gehouden.

Kijk/luisteren

Om aan te sluiten bij de actuele belevingswereld van mbo-kandidaten, waar luisteren vooral voorkomt in samenhang met het kijken naar een spreker of filmpje, is ervoor gekozen dat het onderdeel luisteren kijk/luisterfragmenten kan bevatten. In het voorbeeldexamen is om dezelfde reden gekozen voor kijk/luisterfragmenten. Omdat in het *Referentiekader taal en rekenen* ook het luisteren naar een radiotekst als onderdeel van luistervaardigheid is onderscheiden, is mede op advies van de ontwikkelcommissie COE Nederlandse taal 2F ook luisteren naar een tekst zonder beeld opgenomen in het voorbeeldexamen. De meeste luisterteksten zijn echter kijk/luisterteksten.

Luisteren naar een live publiek

Een van de taken bij luisteren in het *Referentiekader taal en rekenen* is *Luisteren als lid van een live publiek*. Deze taak is alleen vorm te geven in een digitaal examen door zelf opnamen te maken

bijvoorbeeld van een lessituatie. Er zijn moeilijk bronnen te vinden waar geschikte opnamen te vinden zijn. Dit maakt het lastig om uit te werken. Als de taak wordt opgenomen in de syllabus, moet deze eigenlijk ook voorkomen in alle examens. Het is immers de bedoeling om in een examen een zo volledig mogelijke representatie te geven van wat staat vermeld in de syllabus. Tot slot wordt deze categorie uitgesloten in de syllabi van 3F en van het voortgezet onderwijs.

Bovenstaande heeft ertoe geleid dat deze categorie niet voorkomt in de syllabus.

Opzoeken

Op niveau 2F lezen wordt van de kandidaat het volgende gevraagd: *Kan systematisch informatie zoeken (op bijvoorbeeld het internet of de schoolbibliotheek), bijvoorbeeld op basis van trefwoorden.* Dit is naar de mening van de commissie in een digitale toets alleen te bevragen met een internetzoekpagina en komt daardoor niet voor elk examen. Daarnaast komt de vaardigheid Opzoeken wel aan bod bij het *ordenen van informatie, dat wel voorkomt in het examen.*

Diversiteit van de doelgroep

De opdracht van de syllabuscommissie was een syllabus en een voorbeeldexamen te maken voor niveau 2F. Omdat zowel mbo 2- als mbo 3-deelnemers uitstromen op niveau 2F is het examen dus bedoeld voor beide groepen. In de syllabus en het examen is het niveau 2F leidend geweest, ongeacht of het deelnemers mbo niveau 2 of - 3 betreft. Ook in andere opzichten is er sprake van een diverse doelgroep: leeftijd, opleidingsachtergrond, milieu, nationaliteit, et cetera. Dit maakt het complex om in elk examen aan elke individuele student tegemoet te komen. Het *Referentiekader Taal en rekenen* vormt het kader waarbinnen getracht deze brede doelgroep te bedienen met een passend examen.

Vorm

Voor de vorm van het examen waren al bij opdrachtverstrekking kaders gegeven, die door de syllabuscommissie zijn gevolgd.

- Het examen wordt digitaal afgenomen.
- Zakelijke teksten lezen en luisteren worden in één zitting van het examen geëxamineerd.
- Het examen heeft een maximale tijdsduur van rond de 90 minuten.
- Het totale examen bevat zo'n 40 tot 45 vragen.
- Er wordt één enkele beoordeling van het totaal gegeven.

Duur en variatie

Het examen duurt maximaal om en nabij 90 minuten en bevat zo'n 40 tot 45 vragen. Deze zijn gelijk verdeeld tussen de vaardigheden lezen en luisteren.

Om zoveel mogelijk recht te doen aan het *Referentiekader taal*, in het bijzonder de vaardigheden lezen van zakelijke teksten en luisteren op niveau 2F, koos de syllabuscommissie ervoor om lezen van zakelijke teksten en luisteren in het centraal ontwikkeld examen mbo Nederlandse taal Referentieniveau 2F thematisch voldoende te variëren. Ook koos de syllabuscommissie voor variatie in vraagvormen, teneinde mbo-kandidaten te blijven boeien bij het maken van hun examen.

De syllabuscommissie koos voor een variatie in teksten vanuit verschillende media: schriftelijk of webbased, kijk/luisterfragmenten naast luisterfragmenten. De luisterfragmenten kunnen meerdere malen worden afgeluisterd, met de kanttekening dat kandidaten in tijdnood kunnen komen, als zij dit te vaak doen.

ExamenTester

De syllabuscommissie was voor het voorbeeldexamen gebonden aan het programma ExamenTester. In de toekomst komt nieuwe programmatuur beschikbaar, maar op dit moment zijn de toetsmakers afhankelijk van de huidige versie van dit programma. Die heeft helaas grote nadelen. In het programma gaat waardevolle informatie die in de vormgeving besloten ligt, verloren en de relatie tussen illustraties en tekst wordt minder transparant. Teksten passen niet

volledig op het scherm, waardoor gescrold moet worden. De commissie hoopt dat de nieuwe programmatuur snel beschikbaar komt en mogelijkheden zal bieden die meer tegemoet komen aan de kenmerken van mbo-deelnemers op niveau 2F.

Vragen in beeld

Als deelnemers weten hoeveel - en welke vragen ze krijgen bij een tekst, stuurt dit de wijze waarop ze naar een tekst luisteren of hoe ze hem lezen. De syllabuscommissie heeft afgewogen wat hiervoor de beste manier is en heeft ervoor gekozen dat deelnemers voorafgaand aan elke tekst in beeld krijgen hoeveel vragen er bij de tekst horen en welke vragen/nummers dit betreft. Daarnaast krijgen de deelnemers in de algemene instructie de tip om eerst de vragen te bekijken en daarna pas de tekst.

Geheimhouding

Zorgpunt is de geheimhouding van openbare bronnen: wanneer de herkomst van een tekst bekend is, zouden mbo-kandidaten elkaar wel eens snel kunnen attenderen op de vindplaats van deze teksten. Om die reden is niet aan een uitvoerige bronvermelding gedaan. Om de tekst toegankelijker te maken wordt er wel informatie over de context gegeven. Er wordt aangegeven wat voor soort tekst het is.

Hulpmiddelen

Welke hulpmiddelen toegestaan zijn voor gehandicapte doelgroepen, is een vraag voor het College voor Examens. De regeling aangepaste examinering voor mensen met een beperking wordt nu in eerste concept beproefd in de pilot 3F. De regeling is terug te vinden in het handboek COE 2011-2012. Dit handboek is gepubliceerd op de website van het steunpunt taal en rekenen, onder het kopje examinering.

Daar in het reële leven vaak voordat je gaat luisteren het luisterdoel bekend is, en mensen normaliter aantekeningen (willen) maken wanneer zij vooraf weten langere teksten te gaan beluisteren, pleit de syllabuscommissie voor het toestaan van aantekeningen maken met pen en papier bij het maken van het (kijk)luisteronderdeel. Deze aantekeningen moeten na afloop worden ingenomen om redenen van geheimhouding van het examen. Het Handboek COE geeft aan dat dit inderdaad het geval is.

Effecten resonansgroep juni 2011

In de syllabus is een aanpassing gemaakt met betrekking tot de tekstkeuze van de onderwerpen. Er zal duidelijker en consequenter worden aangegeven dat de onderwerpen van de teksten ook verder van de deelnemers af kunnen staan. Tot slot wordt de verwijzing naar de prototypen examens 2F en 3F pregnanter opgenomen. Deze prototypen kunnen helpen om een duidelijker beeld te krijgen van de verschillen tussen niveau 2F en niveau 3F.

Effecten veldraadpleging september 2011

De veldraadpleging over de concept-syllabus Nederlandse taal 2F heeft plaats gevonden tussen 30 augustus 2011 en 28 september 2011. De aankondiging heeft plaats gevonden via de website van Steunpunt en is ook verspreid via een Flitsbericht aan de Contactpersonen binnen de onderwijsinstellingen. Daarnaast stond er op de website van CvE via een nieuwsbericht een aankondiging van de raadpleging met mogelijkheid tot aanmelding.

262 personen hebben zich aangemeld voor de enquête, daarvan hebben **114** respondenten de enquête daadwerkelijk ingevuld.

Op vrijdag 23 september is nog een reminder gestuurd aan de personen die zich wel aangemeld hadden maar de enquête nog niet ingestuurd hadden.

De achtergrond van de respondenten is als volgt:

Docent mbo:	75%
Stafffunctionaris mbo:	14%

Schoolleider mbo: 5%
overig: 6%

De syllabuscommissie heeft alle opmerkingen besproken en gewogen. Op basis van de opmerkingen is een aantal wijzigingen doorgevoerd in de syllabus en/of in het verantwoordingsdocument. In de syllabus is een opmerking opgenomen over het herhaald afluisteren van (kijk)luisterfragmenten en is duidelijk aangegeven dat er meer kijk/luister- dan luisterfragmenten zijn opgenomen in het examen. De syllabuscommissie deelt de kanttekeningen die worden gemaakt bij het herhaald afluisteren van (kijk)luisterteksten. Dit onderwerp zal, mede op basis van de ervaringen van de pre-pilot opnieuw besproken worden. Naar aanleiding van de reacties uit de veldraadpleging is in dit verantwoordingsdocument naast de voorgaande onderwerpen ook aandacht voor examenkandidaten met een handicap zoals dyslexie. De regeling aangepaste examinering voor mensen met een beperking wordt nu in eerste concept beproefd in de pilot 3F. De regeling is terug te vinden in het handboek COE 2011-2012. Dit handboek is gepubliceerd op de website van het Steunpunt taal en rekenen, onder het kopje examinering. Veel respondenten geven aan dat het belangrijk is dat er snel maatregelen komen voor deze groep, ook voor het COE 2F. De commissie onderschrijft de urgentie en hoopt dat de proef bij 3F snel verbreed wordt naar 2F.

Daarnaast waren er veel opmerkingen die het referentiekader betroffen. Men vindt omschrijvingen te algemeen, mist een concrete vertaalslag en signaleert inconsistenties. De syllabuscommissie begrijpt de behoefte naar een concretere beschrijving van het referentiekader en een operationalisering van wat dit precies inhoudt c.q. wat kandidaten precies moeten kunnen. Het is echter niet aan deze syllabuscommissie om dit nader in te vullen. De syllabuscommissie hoopt op een revisieronde van het *Referentiekader taal en rekenen*, met aandacht voor inconsistenties en onduidelijkheden. Daarnaast gaat de syllabuscommissie ervan uit dat er komende tijd, mede op basis van de (pre)pilots meer eenduidigheid ontstaat over de precieze operationalisering van het referentiekader. De commissie zal dit punt dan ook meenemen in vervolgbesprekingen en daarmee mogelijk in een volgende syllabus.

Samenhangend met de behoefte aan concrete beschrijvingen is de behoefte aan meer voorbeeldmateriaal, c.q. het opnemen van de teksten bij de voorbeeldvragen. De syllabuscommissie heeft na de resonansbijeenkomst besloten tegemoet te komen aan dit punt door in de syllabus een duidelijke link op te nemen naar de prototype examens 2F en 3F. De commissie begrijpt de behoefte aan meer voorbeeldmateriaal en hoopt dat het voorbeeldexamen, dat na de pre-pilot wordt vrijgegeven tegemoet komt aan deze behoefte.

Tot slot waren er een aantal onderwerpen waar de meningen over verdeeld waren. Waar de een bijvoorbeeld vond dat er sprake was van teveel herhaling in de syllabus, vond de ander dat juist niet. Hetzelfde geldt bijvoorbeeld voor de mogelijkheid om notities te maken. In deze gevallen heeft de commissie de bestaande tekst gehandhaafd.

Slotwoord

In het bovenstaande is met name verantwoording afgelegd inzake de keuzes die gaandeweg het traject van de ontwikkeling van de syllabus zijn gemaakt. De commissie heeft naar beste vermogen geprobeerd een brug te slaan tussen het referentiekader en de toetsontwikkeling. Daarmee wordt voor het onderwijsveld een nadere uitwerking van het referentiekader gegeven die ertoe bij dient te dragen de kandidaten zo goed mogelijk op het centraal ontwikkelde examen voor te bereiden. Ook voor de syllabuscommissie blijven nog onduidelijkheden bestaan. De pre-pilot (het voorbeeldexamen) en de pilot-examens zullen onder andere via de psychometrische analyses de informatie moeten verschaffen om in een volgende ronde op basis van voortschrijdende inzichten een herziening van de syllabus door te voeren.